

BØKER

TOR BUSCH

Motstandskamp fra Trondheim
 Skjulte nettverk, våpensmugling og
 sabotasjeaksjoner
 Museumsforlaget
 Trondheim 2019
 425 s
 ISBN 9788283050806

MANGE TRØNDERE BETALTE EN HØY PRIS FOR SIN INNSATS

□ Få vil bestride at krigen er et viktig historisk tema, eller at norgeshistorien stadig både bør og kan skrives om. Selv om generasjonene som opplevde krigen nå er i ferd med å falle fra, er det liten tvil om at sporene preger både samfunn og familie. Store følelser settes fortsatt i spill. Det merker vi når vi åpner boken *Motstandskamp fra Trondheim* av professor emeritus Tor Busch. Her har forfatteren forsøkt å kartlegge sin svigerfars virksomhet under siste verdenskrig i håp om å finne svar på hva som drev ham og åtte andre unge menn fra Trondheim til å ta opp kampen mot de tyske okkupantene og deres hjelpere. Tor Busch er av åpenbare grunner fascinert av sitt objekt – hvem ville ikke vært det? For også en forsker i organisasjon og ledelse kan ha behov for å skue bakover i historien for å forstå nåtiden.

EN NY KRIGSHISTORIE

Motstandskamp fra Trondheim beveger seg inn i et boklandskap tett befolket av bøker om motstand og krig. Tor Busch har et nysgjerrig og rolig blikk.

Transporten over Nordsjøen til Trøndelag tok Shetlands-Larsen seg av. FV Arthur Pevik, Odd Sørli, Bjørn Rørholt, Shetlands-Larsen og Kåre Iversen. Bildeeier: Norges Hjemmefrontmuseum.

Boken har mange sterke sider. To er verdt å fremheve, for det første et imponerende kronologisk spenn. Det finnes mange delhistorier om motstandskampen i Trondheim og Trøndelag, men en stor syntese som dette, er noe nytt. For det andre trekker forfatteren veksler på et bredt og rikt kildegrunnlag, og han lar en mengde enkeltsaker på mikronivå opplyse de lange

linjene. Det er et vellykket grep som gjør stoffet friskt og levende, og som bidrar til å gjøre en mangslungen og kompleks historie velsignet konkret.

Da det norske forsvaret måtte legge ned våpnene i juni 1940, var det mange offiserer og soldater som mente at krigen likevel ikke var over. Våpen og utstyr fra kampene ble gjemt unna, og de første motstands-

gruppene vokste frem. Men ingen tenkte på sabotasje eller geriljakrig. «Vent, tro og vær beredt» var parolen. Noen ønsket likevel å gjøre noe mer. Kontakter med ulike hemmelige britiske organisasjoner som SIS (Secret Service Intelligence) og SOE (Special Operations Executive) vokste frem, og brødrene Odd, Øyvind og Kjell Sørli, Johnny og Arthur Pevik, Nils og Kjell Uhlin

Hansen, Knud Brodtkorb Danielssen og Herbert Helgesen ble sentrale i det illegale motstandsarbeidet i landsdelen. Syv av disse sluttet seg til Kompani Linge. Etterrettingsvirksomhet og irregulær krigføring utgjorde viktige elementer i denne motstandskampen. Trondheim kom etter hvert til å bli regionsenteret for det illegale arbeidet. Forfatteren følger sporene etter disse ni unge mennene over hele Trøndelag – både fra Trondheim, Sverige og Storbritannia – og viser hvordan følelser og analytisk forståelse samspiller når historien om deres innsats skal skrives.

HVORFOR VAR TRØNDELAG VIKTIG?

Trondheim inntok tidlig en sentral rolle i tyskernes utbyggingsplaner for forsvaret av Norge. Byen skulle bygges ut til å bli en hovedbase for den tyske marinen i Nord-Atlanteren. Innerst i Åsenfjorden ble det klagt for å ta imot «Tirpitz», det eneste gjenværende operative slagskipet i den tyske marinen, og i 1941 startet utbyggingen av Nyhavna. Her ble det oppført to enorme ubåtbunkere, Dora 1 og Dora 2, samt et marineverft. Forsvaret av dette marinesenteret fikk prioritet og sorterte under det tyske luftforsvaret, som med tre operative flyplasser og et omfattende kanonluftvern utgjorde en formidabel trussel mot allierte fly.

Byen var dessuten hovedkvarter for ett av de tre armékorpsene som utgjorde landforsva-

ret i Norge, med ansvar for Midt-Norge – områdene nord for Bergen til Troms fylke. Trondheim hadde således stor militær og strategisk betydning. Her møttes jernbanelinjene kystleden, og Sør-Norge ble knyttet til Nord-Norge både landverts og sjøverts. Det er ikke vanskelig å skjønne at det var maktpåliggende for tyskerne å få kunnskap om og å kontrollere alle former for aktivitet som kunne true eller skade deres virksomhet. De bygde derfor opp et omfattende overvåkings- og etterrettingsapparat for å sikre seg mot en eventuell sivil eller militær motstand. Til å hjelpe seg i dette arbeidet hadde de knyttet til seg blant annet Henry Rinnan og «Sonderabteilung Lola».

MILITÆR MOTSTAND

Britiske myndigheter hadde flere ganger drøftet planer om å foreta en landgang i Midt-Norge. Raid på norskekysten i 1941–42 og en viss militær styrkeoppbygging av den norske motstandsbevegelsen i området ble oppfattet som et ledd i denne strategien. Planene ble imidlertid lagt på is. Busch viser hvordan gruppen spanet på Rinnanbanden og forsøkte å likvidere lederen. I motsetning til utviklingen andre steder i landet var tilknytningen til de norske og britiske militære instanser sterkere i denne landsdelen enn i resten av landet. Leserne møter motstandskampen i all sin bredde, med tilbakeslag og opprulling. Det ble ingen invasjon i Norge i 1942, men like-

vel lyktes det tyskerne og deres hjelpere å sette en stopper for store deler av det sivile og militære motstandsarbeidet i Midt-Norge. Virkningen av terror og avskrekking forklarer en del, men hoveddelen må likevel tilskrives Henry Rinnan og hans organisasjon, som vant store seire over hjemmefronten. Blant annet ble en av de ni, Johnny Pevik, torturert og hengt i Rinnans bandekloster, mens forloveden til Odd Sørli ble ødelagt for livet. Nils Uhlin Hansen falt i kamp, og broren, Kjell Uhlin Hansen, tilbrakte nesten to år i en tysk konsentrasjonsleir.

DE BETALTE EN HØY PRIS FOR SIN INNSATS

I motsetning til mange andre forfattere legger Tor Busch vekt på å beskrive hvordan livet etter krigen ble for de syv gjenlevende. Dette er tragisk lesning. Begivenhetene er så dramatiske at det ikke er behov for forsterkende adjektiver. To mistet brødrene sine, en mistet konen sin, mens en annen fikk forloveden sin torturert. Alle hadde mistet gode venner. Samtidig ble de fleste påført senskader på grunn av krigen, både mentalt og fysisk. En begikk selvmord. Flere får en tidlig død.

Krigen rammet også familiene deres, noe som ble en ekstra byrde. Tre opplevde at familiemedlemmer ble tatt som gisler. Hus og hjem ble rasert eller beslaglagt. Forfatteren påviser et særtrekk blant de fem familiene. Nemlig at fire av mødrene dør i ung alder

Odd Sørli kom til England i 1941 og gikk inn i Kompani Linge. Sørli fikk i oppdrag å organisere motstandsarbeidet i Trøndelag. Han ble tildelt krigskorset med sverd for sin innsats. Flere i familien Sørli ble arresteret og torturert av Henry Rinnans gjeng. Odd Sørli kommanderte selv eksekusjonspelotongen som henrettet Rinnan i 1947.

etter at krigen er slutt. Dette kan være en tilfældighet, men kanskje var angsten de hadde gått med i fem år, blitt for tung å bære. Det må derfor være lov å spørre om prisen den enkelte betalte var for høy i forhold til resultatene av fem års motstandskamp? Svaret overlates til leserne. Tor Busch har skrevet en bok som beveger og gir mening.

Sven-Erik Grieg-Smith (S)